

Trajnijim je uspijehom boravio i radio u dalmatinskom primorju majstor Nikola Firentinac. Majstor Nikola je interesantna i jaka umjetnička ličnost. Nažalost još vrlo malo znamo o njegovom podrijetlu i školovanju. Nijesmo štaviše na čistu ni koje mu je bilo obiteljsko ime. Jasno je samo po njegovim djelima, da je on donio u dalmatinsko primorje, u Trogir i Šibenik, dekoraciju toskanske renesanse i realistično-dramatički pravac skulpture velikog majstora Donatella. Zato ga se obično traži među Donatellovim pomagačima u Italiji. Svakako, tek u Dalmaciji našao je Firentinac prigodu da samostalno radi i da razvije svoj prirodni talenat. Firentinac zaostaje u poznavanju perspektive i anatomije kao i u finoći i uglađenosti izradbe za savremenim toskanskim kiparima, ali ih on nadmašuje u krepčini i originalnosti svoje umjetnosti.

Prvo njegovo djelo je kapela bl. Ivana u trogirskoj katedrali (g. 1468), u kojoj su sve zidne površine od tla do stropa izrađene i iskićene raskošnom dekoracijom, reljefima i statuama. Niz putta, koji zapaljenim zubljama proviruje iz poluotvorenih vratašca resi podnožje kapele. Velike statue svetaca u nišama zapremaju glavni dio zida. Vanredna je statua filozofa i ideologa kršćanske nauke sv. Pavla, misaono zadubljenog u knjigu preda se; vrlo izraziti su energičan lik sv. Petra prvaka apostola, bolna Marija sa licem izrovanim od tuge i godina i idealizmom prodahnuta lijepa glava Krista. Poviše statua popeli su se obijesni mališi, koji rukama drže korniču. I kasetirani svod kapele ima mjesto tradicionalnih kaseti s rozetama, koje je majstor vidio u hramu Dioklecijanove palače, ljupke glavice anđela.

Uspjeh majstora Nikole u ovoj kapeli pribavio mu je druge brojne porudžbine u Trogiru. Njegovo je djelo grobnica učenog trogirskog patricija Ivana Sobote u crkvi sv. Dominika i prekrasan fragmenat dramatičnog Polaganja Krista u grob, koji je dospio na trogirsko groblje. Nikola Firentinac se pored toga proslavio izgradnjom šibenske katedrale. On joj je dao vitku i smjelu renesansnu kupolu i prekrrio katedralu originalnim, izvana vidljivim polukružnim kamenim svodom (oko g. 1500).

Pročelje ove katedrale sa polukružnim zabatom jako je djelovalo na domaće radione i postalo je omiljeni motiv dalmatinske umjetnosti XVI vijeka. Ovakovo pročelje ima crkva benediktinskih duvna sv. Marija u Zadru; katedrala u Hvaru, prevučena toplom žučkastom patinom i slikovito smještena na dnu prostranog trga; i Sv. Spas do vrata Pila u Dubrovniku, podignut kao zavjet građana iza prvog velikog potresa g. 1520. Još je živa tradicija, da su u prvom strahu i njim izazvanoj pobožnoj revnosti dubrovačke gospođe donosile na svojim leđima materijal potreban za gradnju ove crkve. Bit će istina u ovoj priči to da su samo